

Kompetensutveckling med tidningen

Familjedaghem

Nummer 3/2010 • Årgång 30

Spelar roll

"Pojkprinsessan var bäst!"

"Byt kläder, byt kläder"! Runt hundra barn i publiken på Boulevardteatern levererar taktfast sin uppmaning. För nog ska väl prinsen ta av sig den fluffrosa klänningen och ge den till prinsessan i utbyte mot hennes puffbyxor. Eller?

I workshopen efteråt får elva flick- och pojkprinsessor fundera vidare i ett sagodrama som rymmer mod och list, dans och sång samt ett fallskärms hopp!

TEXT: EVA SELIN

Föreställningen *Så gör prinsessor* i regi av Ika Nord bygger på boken med samma namn av Per Gustavsson. I Boulevardteaterns uppsättning vill Aja Rodas och Ulf Montan leka prins och prinsessa men börjar snart småtjafsa om vem som ska få bära den tjugiga prinsessklänningen.

Till slut enas de om att han får ha på sig den rosa tylldrömmen mot att hon får göra alla andra roller! Leken kan börja och den innehåller förstås spännande äventyr. Fast det där med att vinka, se snäll ut, tacka för paket och hålla tal tycker prinsesspojken är mindre kul. Måste det vara så?

Nja, kanske inte för när prinsessflickan får på sig klänning så boxas hon, slåss mot drakar och dekorerar slottet med rosa blommor.

Hur pjäsen slutar och i vad ska inte avslöjas här. Men att den ger upphov till reaktioner hos såväl små som stora i publiken står klart. Reaktioner som kan leda in i spännande funderingar tillsammans med barnen. För vad kan en prinsessa göra och vad *vill* hon göra? Kan en prins ha klänning?

– Egentligen är det mer intressant ifall barnen påstår att "en prinsessa ska vara söt" än om de säger att hon gillar att rädda miljön. Då har vi ju verkligen något att diskutera!

Självkänsla

Det säger Johan Theodorsson, dramapedagog, berättare, skådespelare och genusvetare som driver företaget Fantasioförmedlingen. För honom handlar genus om att våga vara olika och målet med hans arbete bland barn blir då att stärka självkänslan. Bland vuxna handlar det inte sällan om att uppmuntra till en breddad könsrepertoar.

– Kön ska inte få utgöra en begränsning. Att tänka utifrån ett genusperspektiv handlar om att få välja hur du vill vara utifrån dina egna förutsättningar snarare än utifrån en snäv genusnorm.

Efter föreställningen på Boulevardteatern mötte Johan elva dagbarn med dagbarnvårdare i en workshop han utarbetat med anknytning till den föreställning som dagbarnen, tillsammans med flera förskolor, just sett. I

FOTO: JOHAN THEODORSSON

Det ena sättet att vara, leka, klä sig eller se ut behöver inte utesluta något annat!

FOTO: EVA SELIN

Maja, Sandra, Jessica, Gabriel och Leo är läskiga som draken i sagodramat om prinsen som ska räddas.

"Prinsessprovet" träffar barnen Johan i olika roller, inte minst som den konservativa Prinsesspolisen. Han som åker runt och kontrollerar att alla prinsessor gör det de ska. Nämligen tre saker: är söta, tysta och bär krona. Men det går ett rykte om att prinsessor får vara och se ut hur de vill! Så som det faktiskt var en gång för länge sedan ...

– Jag använder mig också av narren som hjälper barnen att hitta olika infallsvinklar samt ger tillfällen och möjlighet att säga emot prinsesspolisen.

Ett dramaturgiskt grepp för överraskande entréer och scenbyten som håller koncentrationen på topp. Att barnen också tar med sig den prinsessa de i förväg fått i uppgift att rita skapar interaktivitet och dialog. De har gett sina prinsessor varsitt namn och funderat över vad hon tycker om att göra.

– För barn är ju det ofta detsamma som något man tycker man är bra på.

Flera säger "dansa och sjunga" men när Kayla menar att hennes prinsessa är bäst på att köra bil och Leo hävdar att hans prinsessa Elouise gillar att klättra i träd, fiska och simma händer något. När prinsesspolisen kommer tillbaka har barnen många bevis på att prinsessor kan allt möjligt!

– På så sätt bejakar vi olika intressen och egenskaper. Att jobba med genus och barn handlar om få barnen att förstå att det ena sättet att vara inte utesluter det andra.

Ytterligare en dimension ger tyngd åt barnens argument. De får nämligen berätta om det allra modigaste som deras prinsessa gjort. Och det är allt från att slåss med dumma, hjälpa andra, vara ute i oväder, hoppa fallskärm, gå ner i en grotta och vara med i krig ...

– Det skedde en spännande utveckling när barnen blev mer talföra på individnivå, säger Johan som tyckte sig ha bra stöd i de tre vuxna som deltog.

– De gick en bra balansgång genom att visa intresse och vara med på allt som hände utan att prata i barnens ställe eller dämpa dem.

Workshopen fortsätter sedan med lite av "upp till bevis" i ett dramaäventyr. Barnen får nämligen rädda en sovande prins som vakts av en läskig drake. Och då kommer allehanda egenskaper väl till pass.

Individer

– Det optimala är förstås att arbeta i en process där vi träffas flera gånger och jag får möjlighet att möta och förstå barnen på individnivå.

I höst turnerar Boulevardteatern med föreställningen *Så gör prinsessor* som bygger på boken med samma titel av Per Gustavsson, utgiven på Natur och Kultur 2003. I föreställningen leker skådespelarna med roller och kläder där det ena sättet att vara och leka inte utesluter det andra. Läs mer på www.boulevardteatern.se

Något som Johan också gjort som anställd dramapedagog för fem förskolor i Visättra och numera gör i egen verksamhet. Som exempelvis i projektet Språklabbet med dramabidraget "Alla barn ska tala". Målet var att utifrån en genusanalys skapa möjlighet för alla barn att göra sig hörda. En del tjejer men också någon kille erbjöds således i dramaform tillfälle att ta mer plats.

– På samma sätt som en del killar och tjejer behöver en plats att få vara lugna på!

I dramats form och sammanhang är det ju tillåtet att prova många olika roller. I Vårby Gårds språkprojekt kunde barnen exempelvis hitta sätt att ta sig fram som tigrar av porslin ... Tuff och skör på samma gång, hur gör man då?

– Min insats handlar om att göra barnen uppmärksamma på vissa saker och entusiasmera dem att våga prova vidare. Stimulera dem att ta språnget utanför det genusutrymme som kanske givits dem.

Detsamma som hans workshop på Boulevardteatern med dagbarnen från Älvsjö alltså gick ut på. Nämligen att i lek och fiktion få undersöka olika saker och roller.

– En ingång till en vidgad syn på vad du och din kompis faktiskt kan göra, se ut och vara!

Som att öva sig på att säga ifrån med hjälp av en bestämd ramsa som betvingar draken/monstret/trollet. Först i trygg gemenskap som en stark och modig grupp och i ett senare skede kanske en och en.

– Eller så ska alla prova att ta ett balettsteg för att komma förbi, kanske bör man ha mustasch, funderar Johan.

Han tipsar om att använda uterummet för dramalek som utnyttjar den obegränsade naturen som scen och scenografi. Inledningen kan vara ett brev eller en nyckel som formulerar vad det är barnen ska möta. Kanske

I rollen som narr kan Johan Theodorsson utmana barnens funderingar kring olika roller och sätt att vara.

FOTO: EVA SEIJN

rädda någon ur en fara eller söka upp en som retas. På vägen får man prova olika roller och ge idéer på hur man kommer vidare.

– I fallet med att möta en mobbare är det viktigt att en vuxen tar den resonerande rollen!

Han vill också slå ett slag för det muntliga berättandet som ju är flexibelt på ett annat sätt än högläsning ur bok. Med barnens hjälp kan en historia byggas ut och fortsätta i all oändlighet och dessutom ta upp sådant som är viktigt för barnen just här och nu!

– Lite av folksagornas roll förr då de alltid har varit barn av sin tid. De nedtecknade versionerna är ju bara en variant av en berättelse som ändrats över tid.

I äldre versioner av Rödluvan fanns exempelvis ingen räddande jägare. Hon och mormor fick minsann klara skivan på egen hand, vilket de förstås fixade galant!

Spinna vidare

Som inspiration att spinna vidare på fick dagbarnen i Johans workshop några uppgifter med sig hem. Nämligen att rita ett gemensamt äventyr för prinsessa och prins liksom att tänka ut ett bra nytt jobb till prinsesspolisen Kim som ju blivit arbetslös!

– Dessutom vill jag att barnen ska fundera över vad prinsar tycker om alternativt är bra på, påpekar Johan.

För jämställdhet är ju inte en "kvinnofråga". Precis som för tjejer handlar det lika mycket om killars rätt att få tillgång till alla sätt att vara människa på utan att begränsas av idéer om vad som är okay utifrån kön. Och Johan Theodorsson menar att förutsättningarna för verklig jämställdhet saknas om inte männen är med på tåget. Grunden för *alla* som vill jobba med genus och jämställdhet är ju att förstå att man kan förändra sig själv.

– Vi behöver inte fastna i de mönster och roller vi har nu. Jämställdhet handlar inte om att ta ifrån utan om att lägga till, att få tillgång till fler roller.

Det sätt varpå barngruppen fungerar, de roller barnen intar och ger varandra är ofta en spegel av de vuxnas samspel och de värderingar vi – ofta omedvetet – omfattar och förmedlar. Och barn gör ju som bekant så som vi gör.

– De vill, som vi alla, känna tillhörighet och den kan-

Johan Theodorsson driver företaget Fantasioförmedlingen som jobbar med drama, berättande och genus. Med ett tydligt genusperspektiv i workshopar, sagoföreläsningar, föredrag, dramalektioner, studiedagar och andra utbildningar möter han barn och vuxna i förskola och skola. Han är utbildad skådespelare och har även studerat genusvetenskap och teatervetenskap. Han samarbetar bland annat med Mälardalens och Malmö högskola. Tillsammans med Kristina Henkel leder han också utbildningen "Att få vara med" om att motverka hierarkier med dramaäventyr och modiga vuxna. För Johan Theodorsson handlar aktivt genusarbete om att erbjuda barn fler valmöjligheter i livet. Att flickor och pojkar får utvecklas som individer utan att begränsas av traditionella genusnormer.
www.fantasioformedlingen.se

ske första och tydligaste kategorin att höra till är kön. Just därför måste vi utmana oss själva som vuxna och tänka till.

Så nog bör vi fundera över den envetna uppmaning som den mycket unga publiken på Boulevardteaterns "Så gör prinsessor" i slutet av mars höll fast vid. Vad handlar det egentligen om när små flickor och små pojkar ser lösningen på pjäsens lekdilemma som ett klädbyte med prinsessan tillbaka i klänning och prinsen i byxor?

Eller så kan vi strunta i alla slags begränsningar, inte minst dem vi sätter upp i språket och helt enkelt konstatera som ett av barnen gjorde i foajén efter föreställningen: "Pojkprinsessan var bäst".

Boulevardteaterns uppsättning av "Så gör prinsessor" börjar med lite småtjafs om vem som ska få ha prinsessklänningen.

FOTO: ANNA LINDEVIST

I pjäsen provas och byts lekroller såväl som kläder.

FOTO: ANNA LINDEVIST

Trygg och egen i familjedaghem

TEXT: EVA SELIN

ILLUSTRATIONER: DAGBARNEN I ULLRIKAS FAMILJEDAGHEM

Trygga barn i en mindre grupp med vuxna som ser, möjliggör och uppmuntrar olika artade intressen och egenskaper utifrån varje barns personlighet. Den beskrivningen av tillvaron i familjedaghem utgör också den bästa grogrunden för jämställdhet.

När alla femåringarna från fem familjedaghem i Älvsjö kom hem från Boulevardteatern blev det mycket prins- och prinsesslekar. Eller kanske snarare att barnen frosade i att klä ut sig. Särskilt en av killarna som alltid haft en förkärlek för klänningar och tunga mantlar bland utklädningskläderna.

– Efter att ha sett den skäggige skådisen i pjäsen levde han verkligen ut i prinsesskläderna.

Det berättar dagbarnsvårdare Ullrika Rawley som tog sina och de fyra kollegernas femåriga dagbarn till föreställning och workshop på Boulevardteatern. Hon anser att genusperspektivet handlar om att vara uppmärksam på sina egna värderingar och alltid sträva efter att se

barnen som individer med mängder av inneboende egenskaper och förutsättningar.

– Men det här var en särskild insats för att trigga igång funderingar bland barnen.

Rita en prinsessa

Och funderingar blev det. Inte minst inför tecknandet av varsin prinsessa. Till en början utrustades de med ganska likartade talanger som sång och dans men efter ett tag kom andra intressen till.

– De barn som har stark självkänsla vet att uttrycka vad de gillar, mindre trygga barn vill nog helst följa strömmen för att inte sticka ut, säger Ullrika.

PRINCESSAN MADELEINE
ÄR BÄST PÅ ATT DYKA
DET MODIGASTE MADELEINE HAR GJORT
ÄR ATT HA VÄRT MED I KRIG

KLARA

Prinsessan Madeleine är bäst på att dyka och så har hon varit med i krig.
Av Klara

Gabriels par ska ut på fiske-äventyr. De hoppas gädda och kanske lite lax.

Prinsessan Rosa är bäst på att dansa. Det modigaste hon gjort är att brottas med dumma. Av Linnéa

ROSA
BÄST PÅ ATT DANS
DET MODIGASTE ROSA GJORT ÄR
ATT BROTTAS MED DUMMA

LINNEA

Också Kaylas par kommer att möta en drake att fäktas mot på sitt äventyr.

Prinsessan och prinsen i Majas äventyr är på väg att fäktas mot en drake. Som tur är har de fått med sig glass på färden.

Och vad som är normativ "ström" möter de i form av omgivningens budskap där tjejer blir bekräftade för hur de ser ut och killar vinner uppmärksamhet med vad de gör. Om man ska hårdöra kalla genusfakta!

Just därför tyckte Ullrika att Johans förberedelseuppgift där barnen fick fundera över det modigaste som deras prinsessa gjort var så genial.

– Då kunde alla gå utanför den uppgjorda sago-bildsmallen av hur en prinsessa ska vara.

Och även om många prinsessor nog helst slogs mot drakar fanns en hel del andra modiga insatser att väva äventyr kring. Vilket framgår av barnens teckningar som illustrerar den här artikeln. För en prinsessa som exempelvis gillar att hoppa hopprep vågar ju förstås också hoppa fallskärm! Allt är möjligt.

– Och när vi väl uppträckt att prinsessor kan göra nästan vad de vill blev ju diskussionen kring prinsar därefter, skrattar Ullrika.

Fast faktum är att det tog en stund för barnen att komma fram till att prinsar nog också kan allting. Det verkade mer självklart att prinsessor klarar av att kliva i och ur olika roller...

Jessica Brehmer som är anställd i Ullrika Rawleys verksamhet fascinerades över de starka reaktioner som publiken på Boulevardteatern visade när skådespelaren Ulf Montan satte på sig prinsessklänningen.

– Att så små barn kunde hänga upp sig så oerhört på detta. Vad speglar det egentligen för värderingar och rädslor hos upplysta välutbildade vuxna?

Delade äventyr

I de äventyr som Johan Theodorsson i sin workshop ber barnen ta med sina prinsessor och prinsar på låter barnen sina par dela på alla faror och vedermödor. Även

Ullrika Rawley började som dagbarnvårdare 1987. Sedan 1996 driver hon Ullrikas Familjedaghem i Älvsjö som företag och samarbetar med fyra andra enskilt drivna familjedaghem i området. Man hyr en lokal tillsammans och organiserar bland annat gemensam femårsverksamhet, skapande verksamhet samt åldersindeldad uteverksamhet i tre olika grupper. Tillsammans hyr man även in sångpedagog, teaterföreläsningar och far på utflykter. Sedan drygt fem år tillbaka har Ullrika en anställd i verksamheten. Just nu är det Jessica Brehmer som gör det möjligt för Ullrikas familjedaghem att ta emot tio barn.

den mindre spännande uppgiften att laga mat när äventyrarna dödströtta och uthungrade kommer tillbaks från sin farofyllda färd!

– Nu ska vi bara hitta på ett bra jobb till prinsesspolisen också, säger Ullrika.

När hon observerar sina egna dagbarn tycker hon lekarna ter sig ganska gränslösa. Och lekrummet försöker hon förändra utifrån olika intressen i gruppen. Just nu gäller dock främst att gräva i trädgården efter allehanda spännande småkryp. De fyra femåringarna, två tjejer och två killar, söker sig ofta till varandra. De leker rollekar, pusslar ihop och spelar bandy. På sistone har de också gärna suttit och pratat tillsammans.

– Jag vill erbjuda alternativ och komplement i material, lekar och aktiviteter. Bakas det mycket hemma kanske vi ska satsa på något annat.

Sin egen uppväxt beskriver hon som utan snäva begränsningar. Men visst – som yngst av tre flickor blev hon ändå lite av en pojkflicka. En som tar självklar plats och inte funderar över huruvida flickor och kvinnor kan eller inte kan göra det som killar kan. Hon gör och bemöter sin omgivning därefter.

Prinsessan Jessica är bra på att köra bil och har också hoppat fallskärm.
Av Kayla

Sandras par ska ut och leta efter lejon för att döda dem. Ganska läskigt faktiskt

Prinsessan Teresia är bra på att hoppa hopprep och har också hoppat fallskärm!

Prinsessan Ida är bäst på att dansa och sjunga. Det modigaste hon gjort är att hjälpa andra.
Av Nellie

I Ellas äventyr ska prinsessan och prinsen rädda en katt som är fast i ett berg.

– De första genuskurserna som jag gick för många år sedan bekräftade också mitt sätt att tänka och vara. Men nu har jag fått nya funderingar.

Idag tycker sig Ullrika se att killars manöverutrymme är mer begränsat. Medan flickor har tillåtelse, och även uppmuntras till, att vara på många olika sätt – inte minst i leken – är killarnas repertoar snävare. Förväntningarna på dem har kanske tydligare könsmarkörer och då provar man inte klänningar ...

– Tillåter vi dem inte att testa och prova gränser på samma sätt som vi tillåter flickorna? frågar sig Ullrika.

Bemöta och erbjuda

Själv försöker hon hålla koll på sig själv och sitt agerande. Vara medveten om vad hon säger, vad hon kommenterar och hur. Inte klumpa ihop barnen utifrån förutfattade meningar om vilka som kan passa bäst ihop eller har samma preferenser. Utan istället ta reda på vad just detta barn behöver för att bli trygg och utvecklas.

– I en sådan miljö vågar barnen prova sig fram. Men det kräver att vi jobbar med empati och tolerans. Att allas åsikter blir hörda och respekterade även när man inte tycker likadant.

I det lilla familjedaghemmet finns fördelen av att som vuxen vara nära, lyssnande och närvarande.

– Om jag hör att leken begränsar eller exkluderar något barn kan jag gå in och ta en tvärtemot-roll för att visa att det är okay att göra annorlunda. Vara olika.

Och normer om vad som är okay och inte förändras förstås över tiden. Vilket inte bara gäller föreställningar om "typiskt" manligt och/eller kvinnligt.

– Just nu undrar jag verkligen över hur det kommer

Prinsesspolisens nya jobb

Pascal tycker att prinsesspolisen kan ge sig ut och jaga tjuvar.

Nelly tycker jobb på kontor med dator kan passa bra.

Kayla vill att han ska prova på att jobba som flygvärdinna.

Maja tycker att brandman kan passa bra.

Ella anser att prinsesspolisen bör jobba med mediciner.

Klara tycker han kan stå i en godisaffär.

Gabriel funderar på om inte bilverkstad kan passa.

sig att barnen helst vill vara tjuv när de leker tjuv och polis. För några år sedan var polis det självklara första-handsvalet!

Vilka roller barnen intar i gruppen och vilka föreställningar kring kön de omfattar har förstås mycket att göra med vad de har med sig hemifrån. Vare sig förebilden består av ett utseendefixerat tonårssyskon eller en intresserad förälder som jobbar på sjukhus.

– Jag minns en kille som likt sin syster i barngruppen ville ha håret fullt med färgglada tofsar så det fixade vi och dem gick han också hem med!

Att få föräldrarna att greppa vinsterna med ett ständigt närvarande genustänk i verksamheten är förstås viktigt. På nästa föräldramöte ska Ullrika berätta om hur hon gör för att ge barnen tillgång till alla möjliga slags sätt att vara och utvecklas. Och förstås tala mer om att detta verkligen inte enbart handlar om att stärka flickorna ...

– Men visst har det hänt en del. Som nybliven privat dagbarnvårdare bjöd jag in till särskilda mammamiddagar, numera har vi "familjemiddag"!

JOHANNA
ÄR BÄST PÅ ATT MÅLA TAVLOR.
DET MODIGASTE JOHANNA GJORT ÄR
ATT HON VARIT UTE I OVÄDER.

GABRIEL

Prinsessan Johanna är bäst på att måla tavlor. Det modigaste hon gjort är att vara ute i oväder. Av Gabriel

VICTORIA
ÄR BÄST PÅ ATT
DANSA TANGO
DET MODIGASTE
VICTORIA GJORT
ÄR ATT HON
GÅTT NER I
EN GROTTA
MAJA

Prinsessan Victoria är bäst på att dansa tango och har en gång vågat gå ner i en grotta! Av Maja

Draken som Klaras prins och prinsessa fäktats mot blev till draksoppa på middagsmenyn.

I Ines äventyr ska prinsen och prinsessan rädda en katt uppe i ett träd.